

Het Verplichte Ouderschapsplan en het Welbevinden van Scheidingskinderen: De Rol van
Ouderlijke Conflicten en de Kwaliteit -en Kwantiteit van de Ouder-kind Relatie

Esther van Geffen (3495353)

Universiteit Utrecht

Masterthesis Jeugdstudies

Jongeren en echtscheiding

Scriptiebegeleidster: Inge van der Valk

17-06-2014

Aantal woorden: 5,721

Voorwoord

Voor u ligt mijn Master Thesis die ik heb geschreven om de master Jeugdstudies af te ronden. Mijn Thesis heeft zowel wetenschappelijke als praktische raakvlakken. Voor mij is de combinatie tussen wetenschap en praktijk iets waar we in de maatschappij, met name met onderwerpen zoals het verplichte ouderschapsplan, daadwerkelijk gebruik van kunnen maken. Tijdens mijn studie heb ik veel wetenschappelijke kennis opgedaan maar voor mij ligt nu de uitdaging om deze combinatie vast te houden en uit te breiden in het werkveld waar ik in terecht kom. Mijn Thesis was voor mij de eerste stap.

Wanneer ik terug kijk op de stress rondom het afstuderen en de Thesis is het behoorlijk meegevallen. Dit komt omdat ik veel steun en vertrouwen heb gekregen van mijn omgeving en wil daarom de gelegenheid nemen om deze mensen te bedanken. Allereerst wil ik mijn scriptiebegeleidster Dr. I. E. Van der Valk bedanken voor het vertrouwen, de feedback, haar enthousiasme over het onderwerp en de goede begeleiding. Voor mij was het schrijven van de Master Thesis een proces die op langzaam op gang kwam en zij heeft dit feilloos aangevoeld. Daarnaast wil ik mijn zichtbare trotse ouders bedanken, voor hun onvoorwaardelijke vertrouwen in mij en voor het doorlezen van mijn Thesis. Mijn vriend Bas, bedankt voor het eindeloze geduld, het aanhoren van mijn gezeur en dat je mij weer kon motiveren en hard kon laten lachen wanneer ik het even niet meer zag zitten. Tot slot wil ik mijn vrienden, en in het bijzonder Eva, Nena en Lars, bedanken. Voor hun begrip dat ik afspraken moest afzeggen, niet overal bij kon zijn en het afgelopen half jaar alleen maar kon praten over het onderwerp afstuderen.

Esther van Geffen

juni 2014

Abstract

Het verplichte ouderschapsplan beoogt een bijdrage te leveren aan de vermindering van problemen rondom de scheiding. Het huidige onderzoek richt zich op aanwijzingen voor de werking van het verplichte ouderschapsplan - in termen van ouderlijke conflicten, de relatiekwaliteit met moeder en vader en contact met vader en het welbevinden van scheidingskinderen. Dit is onderzocht met data van *Scholieren en Gezinnen 2006-2013* en met een steekproef van twee groepen: GROEP I ($n = 229$) is de groep scheidingskinderen voor het invoering van het verplichte ouderschapsplan. GROEP II ($n = 112$) zijn scheidingskinderen na de invoering van het verplichte ouderschapsplan. De onderzoeksvragen zijn getoetst door middel van ANOVA's en regressie analyses. Uit het huidige onderzoek blijkt dat ouderlijke conflicten gemiddeld significant hoger zijn in GROEP II. Daarnaast zijn het verplichte ouderschapsplan en ouderlijke conflicten negatieve voorspellers voor het welbevinden van scheidingskinderen. De relatiekwaliteit met moeder blijkt een positieve voorspeller voor het welbevinden van scheidingskinderen. Het huidige onderzoek geeft geen aanwijzingen dat het verplichte ouderschapsplan een bijdrage levert aan het verminderen van ouderlijke conflicten en het verhogen van de relatiekwaliteit met de ouders, het contact met vader en het welbevinden van scheidingskinderen.

Keywords: contact, het verplichte ouderschapsplan, ouderlijke conflicten, relatiekwaliteit, scheidingskinderen, welbevinden.

Het Verplichte Ouderschapsplan en het Welbevinden van Scheidingskinderen

In Nederland zijn in 2014 in totaal 33.273 huwelijken ontbonden (37%) en hier waren 33.834 kinderen bij betrokken (CBS, 2014). Uit onderzoek van de afgelopen jaren naar de gevolgen van ouderlijke echtscheiding voor kinderen blijkt dat deze kinderen een verhoogd risico lopen op diverse problemen in vergelijking met kinderen uit intacte gezinnen (Amato, 2001; Amato, 2010). Onderzoekers, beleidsmedewerkers en hulpverleningsinstanties proberen oplossingen te bedenken om het welbevinden van scheidingskinderen te verbeteren. Zo is sinds 1 maart 2009 de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding in werking getreden en zijn ouders verplicht om een ouderschapsplan op te stellen. De beoogde werking van het verplichte ouderschapsplan, te weten op het verhogen van het welbevinden van scheidingskinderen, is echter nog nauwelijks onderzocht. Het huidige onderzoek richt zich dan ook op de werking van het verplichte ouderschapsplan in termen van ouderlijke conflicten, kwalitatieve (relatiekwaliteit) –en kwantitatieve (frequentie van contact) ouder-kind relatie en het welbevinden van scheidingskinderen. Allereerst zal een theoretische en empirische beschrijving worden gegeven. Daarna wordt ingegaan op de het huidige onderzoek en de verwachtingen.

Het welbevinden van scheidingskinderen

Uit onderzoek blijkt consistent dat scheidingskinderen vaker depressief zijn, meer angstig gedrag vertonen (internaliserende gedragsproblemen) en meer agressief en delinquent gedrag (externaliserende problemen) in vergelijking met kinderen uit intacte gezinnen (Amato, 2010). Het welbevinden van scheidingskinderen is gemiddeld genomen ook lager dan het welbevinden van kinderen uit intacte gezinnen en hebben over het algemeen een zwakkere band met een van de ouders (Amato, 2001; Amato, 2010; Amato & Cheadle, 2008; Amato & Meyers, 2009; Spruijt & Duindam, 2010). Dit blijkt niet alleen veroorzaakt te

worden door de scheiding op zich, maar mede door factoren die hiermee gepaard gaan. De belangrijkste factoren die een rol spelen bij het welbevinden van kinderen na de scheiding, zijn de mate van ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit met moeder en vader en het frequent contact (hierna te noemen contact) met vader (Amato, 2001; King & Sobolewski, 2006 & Spruijt & Duindam, 2010). Om indirect deze negatieve gevolgen voor scheidingskinderen te verminderen is het verplichte ouderschapsplan opgesteld (Ter Voert & Geurts, 2013; Van Der Valk, & Spruijt, 2013).

Het verplichte ouderschapsplan is een regeling waarin ouders afspraken maken over hun (minderjarige) kinderen (Spruijt & Kormos, 2010). Het bevat afspraken over de informatie-uitwisseling over de kinderen, de verdeling van zorg- en opvoedingstaken en kinderalimentatie (Jeppesen de Boer, 2010 in Antokolskaia & Coenraad, 2010). Het verplichte ouderschapsplan is gebaseerd op de veronderstelling dat het een bijdrage levert aan de vermindering van problemen rondom de scheiding, het verbeteren van de omgang van de ouders en om meer overeenstemming te creëren tussen de ouders over het kind (Spruijt & Kormos, 2010). Het beoogt hiermee ouderlijke conflicten tijdens en na de scheiding deels te verminderen en de relatiekwaliteit met de ouders en het contact met vader te verbeteren (Antokolskaia & Coenraad, 2010).

Ouderlijke conflicten

Hoewel een scheiding conflicten tussen ouders kan verminderen, blijven ouderlijke conflicten na de scheiding gemiddeld hoger in vergelijking met intacte gezinnen (Emery, Sbabba & Grover, 2005; Buchanan & Heiges, 2001; Kelly, 1993). Het *family conflict perspective* stelt dat ouderlijke conflicten, zowel voor als tijdens de scheiding, een negatieve invloed kan hebben op het welbevinden van kinderen (Maccoby & Martin, 1983). De stress van de scheiding, die samen kan gaan met onenigheid over de afspraken van de kinderen, kan ervoor zorgen dat ouders minder pedagogisch effectief met kinderen omgaan (Emery, 1982).

Ouders kunnen na de scheiding ruzie blijven maken en scheidingkinderen kunnen hierbij betrokken raken. Dit kan zorgen voor een lager welbevinden van deze kinderen (Amato & Sobolewski, 2001; Amato & Afifi, 2006; Buchanan & Heiges, 2001; Cummings, Goeke-More, & Raymond, 2004; Grych & Finham, 2001; Hudson, 2005; Sodemans, Vanassche, & Matthijs, 2013).

Het verplichte ouderschapsplan beoogt de mate van ouderlijke conflicten te verminderen doordat er afspraken worden gemaakt over het kind (Antokolskaia & Coenraad, 2010). Uit de praktijk lijken er indicaties te zijn dat ouders, door het verplichte ouderschapsplan, tot betere afspraken komen over hun kinderen (Bastaits, Pasteels, Van Peer, & Mortelmans, 2011). Hierdoor kunnen ouderlijke conflicten op langere termijn minder worden (Emery, et al., 2005). Onderzoek van onder meer Bauserman (2001) bevestigt dit. Ouders die een juridisch co-ouderschap hebben opgesteld (co-ouderschap dat door middel van wettelijke afspraken is vastgesteld), hebben tijdens en na de scheiding minder conflicten met elkaar. De conclusie van Bauserman (2001) moet echter met zorg worden geïnterpreteerd aangezien juridisch co-ouderschap, in tegenstelling tot het verplichte ouderschapsplan, niet verplicht is. Daarnaast hebben de ouders die hiervoor kiezen gemiddeld genomen minder conflicten voor de scheiding, zijn meer betrokken bij hun kinderen, zijn hoger opgeleid en hebben meer financiële middelen (Sodermans, et al., 2013).

Recent Nederlands onderzoek naar het verplichte ouderschapsplan en de gevolgen voor scheidingskinderen vond andere resultaten dan Bauserman (2001). Uit dit onderzoek blijkt namelijk dat scheidingskinderen, waarvan de ouders na 2009 zijn gescheiden, significant meer ouderlijke conflicten rapporteren dan scheidingskinderen waarvan de ouders voor 2009 zijn gescheiden (Van der Valk & Spruijt, 2013). Een beperking van dit onderzoek is dat er geen rekening is gehouden met hoelang geleden de scheiding heeft plaatsgevonden (duur sinds scheiding). Van der Valk & Spruijt (2013) geven als mogelijke verklaring dat de

mate van ouderlijke conflicten hoger is omdat de scheiding korter geleden is. Het huidige onderzoek controleert hiervoor.

Tot slot blijkt een verplicht ouderschapsplan opstellen niet altijd gemakkelijk te zijn voor de ouders. Het opstellen van een verplicht ouderschapsplan en de periode na de scheiding vragen om meer interactie tussen de ouders en kan aanleiding geven tot een toename van conflicten (Bastaits, et al., 2011 in Bastaits, Pasteels, 2011; Sodermans, et al., 2013). Het lijkt erop dat het verplichte ouderschapsplan alleen een mogelijke en gangbare optie is wanneer er sprake is van een lage mate van ouderlijke conflicten tijdens en na de scheiding (Kelly, 1993; Lee, 2002; Spruijt & Duindam, 2010).

Kwalitatieve –en kwantitatieve ouder-kind relatie

Na een scheiding neemt in de meeste gevallen de relatiekwaliteit tussen moeder en kind en vader en kind af. Dit geldt hetzelfde voor het contact met vader en kan zelfs na een scheiding worden verbroken (Amato & Meyers; Amato, 2001; King & Sobolewski, 2006; Reiter, Hjörleifsson, Breidablik & Meland, 2013; Spruijt & Kormos, 2010). Uit onderzoek van Spruijt & Kormos (2010) blijkt dat na de scheiding 74% van de scheidingskinderen bij moeder woont en 6% bij de vader. De andere 20% van de scheidingskinderen leeft in gedeelde co-ouderschap. Dit kan de kans verhogen dat scheidingskinderen een betere relatiekwaliteit en meer contact hebben met moeder dan met vader (Spruijt & Kormos, 2010; Sobolewski & Amato, 2007). Een vermindering in de relatiekwaliteit en contact met een van de ouders (in de meeste gevallen met vader) kan zorgen voor lager welbevinden voor scheidingskinderen (Bauserman, 2002; Cheadle, Amato & King, 2010).

In het verplichte ouderschapsplan wordt ook de omgangsregeling tussen het kind en de ouders opgesteld. Dit met onder andere als doel om de relatiekwaliteit met zowel moeder als vader en het contact met vader te waarborgen (Sodermans, et al., 2013). Uit onderzoek blijkt dat het contact tussen kind en vader, vanaf de invoering van het verplichte ouderschapsplan, is

verbeterd in vergelijking met het contact tussen kind en vader vóór het verplichte ouderschapsplan (Spruijt & Kormos, 2010). Dit kan komen doordat na de scheiding betere afspraken zijn gemaakt over de omgangsregeling van het kind en minder ouderlijke conflicten aanwezig zijn geweest (Cheadle, et al., 2010). Frequent contact heeft echt echter geen directe invloed op het welvinden van het kind (King & Sobolewski, 2006; Spruijt & Kormos, 2010). Dit komt omdat frequent contact alleen geen weerspiegeling is van een goede relatiekwaliteit (Kelly & Emery, 2003). Daar tegenover staat dat wanneer er frequent contact is tussen de ouders en het kind, de kans groter is dat de relatiekwaliteit tussen de ouders en het kind wordt verbeterd (Bauserman, 2002; King & Sobolewski, 2006). De relatiekwaliteit tussen ouder en kind blijkt wel een directe invloed te hebben op het welbevinden van het kind (King & Sobolewski, 2006). Een goede ouder-kind relatie wordt namelijk gekenmerkt door warmte, emotionele steun, monitoring en discipline (Amato, 2000; Krishnakumar & Buehler, 2000).

Dit onderzoek

Het lijkt erop dat het verplichte ouderschapsplan zowel positieve als negatieve gevolgen kan hebben voor het welbevinden van de kinderen. Daarom richt dit onderzoek zich op de vraag *of het verplichte ouderschapsplan een bijdrage kan leveren aan verhogen van het welbevinden van scheidingskinderen*. Op basis van bovenstaande literatuur wordt verwacht dat het verplichte ouderschapsplan alleen een positieve werking kan hebben voor het welbevinden van scheidingskinderen wanneer de mate van ouderlijke conflicten afnemen en de relatiekwaliteit met de ouders en contact met vader wordt verbeterd. Daarom wordt de onderzoeksvraag opgesplitst in vier deelvragen: 1): *Zijn er verschillen in de mate van ouderlijke conflicten tussen ouders die gescheiden zijn voor en na de invoering van het verplichte ouderschapsplan?* 2): *Zijn er verschillen in de mate van de relatiekwaliteit met moeder en vader voor en na de invoering van het verplichte ouderschapsplan?* 3): *Zijn er*

verschillen in de frequentie van contact met vader voor en na de invoering van het verplichte ouderschapsplan? 4) Zijn er verschillen in de mate van welbevinden tussen scheidingskinderen voor en na de invoering van het verplichte ouderschapsplan?

Aangezien het verplichte ouderschapsplan een bijdrage beoogt te leveren aan de vermindering van problemen rondom de scheiding, wordt verwacht dat dit er indirect voor kan zorgen dat de conflicten tussen ouders afnemen en de relatiekwaliteit met de ouders toeneemt. Tevens blijkt uit de literatuur dat het verplichte ouderschapsplan het contact met vader kan verbeteren. Er wordt dan ook verwacht dat scheidingskinderen waarvan de ouders een verplicht ouderschapsplan hebben opgesteld meer frequent contact hebben met hun vader dan ouders die dit niet hebben opgesteld. De laatste verwachting is dat scheidingskinderen waarvan de ouders een verplicht ouderschapsplan hebben opgesteld een hoger welbevinden hebben dan scheidingkinderen waarvan de ouders dit niet hebben. Een lage mate van ouderlijke conflicten, een betere relatiekwaliteit met de ouders en meer contact met vader kan namelijk zorgen voor een beter welbevinden van scheidingskinderen. Tot slot wordt het contact met moeder exploratief onderzocht omdat er verondersteld wordt dat na een scheiding het contact niet verhoogd kan worden met beide ouders.

Dit onderzoek is ten eerste relevant voor de praktijk omdat er jaarlijks veel thuiswonende kinderen te maken krijgen met echtscheidingen. Wanneer blijkt dat het verplichte ouderschapsplan een duidelijk verschil kan maken voor het welbevinden van scheidingskinderen, zou dit een ondersteuning zijn voor de huidige wetgeving rondom de scheiding. Daarnaast kunnen ouders meer vertrouwen krijgen in het verplichte ouderschapsplan, met wellicht bijkomende positieve gevolgen. Tot slot heeft dit onderzoek ook een wetenschappelijke relevantie. Het huidige onderzoek kan meer duidelijkheid scheppen of het verplichte ouderschapsplan, in de rol van ouderlijke conflicten en de

relatiekwaliteit met ouders en contact met vader, een bijdrage kan leveren aan het welbevinden van scheidingskinderen.

Methode

Procedure

Het huidige onderzoek maakt gebruik van de data van de survey *Scholieren en Gezinnen*. Dit is een cross-sequentieel onderzoek dat sinds 2006 wordt afgenomen bij jongeren tussen de negen en zeventien jaar in het regulier voortgezet onderwijs met VMBO, HAVO of VWO niveau.

De deelnemende scholen waren verspreid over Nederland en werden met behulp van een brief aangeschreven. Vrijwel alle benaderende scholen waren bereid om mee te doen aan het onderzoek. Het vragen van toestemming van de ouders is in bijna alle gevallen gedaan door het versturen van een brief. De vragenlijsten zijn bij de scholieren anoniem, onder schooltijd en klassikaal afgenomen. Voorafgaand aan het invullen van de vragenlijsten werd een korte toelichting gegeven. Het invullen gebeurde individueel en nam ongeveer 30 tot 40 minuten in beslag.

Steekproef

In totaal hebben 7809 scholieren meegedaan aan het onderzoek. De gemiddelde leeftijd van de scholieren die de vragenlijst hebben ingevuld is ongeveer 13 jaar en 3759 is een jongen (48.1%) en 4039 (51.7%) een meisje. Van de scholieren is 6220 (79.7%) van de ouders getrouwd en 1432 (18.3%) is formeel gescheiden.

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is gebruikt gemaakt van een steekproef tussen twee groepen: GROEP I is de groep scheidingskinderen voor de invoering van het verplichte ouderschapsplan. GROEP II zijn scheidingskinderen na de invoering van het ouderschapsplan. Voor allebei de groepen is de scheiding maximaal vier jaar geleden. Dit

is een steekproef omvang van 341 jongeren. In GROEP I zitten 229 (67.2%) scholieren en GROEP II bestaat uit 112 (32.8%) scholieren.

Instrumenten

De vragen en concepten die in dit onderzoek gebruikt worden zijn gemeten door middel van zelfrapportage van de scholieren. De vragenlijst, *Scholieren & Gezinnen*, bevat vragen over individueel –en gezinsfunctioneren. Er is gebruik gemaakt van bestaande en verkorte versies van meetinstrumenten, waarvan de betrouwbaarheid en validiteit voldoende zijn.

Variabelen

Ouderlijke conflicten. De mate van ouderlijke conflicten (ernst en intensiteit) is gemeten aan de hand van vijf vragen van de *Children's Perception of Interparental Conflict Scale* (SCIP) van Grych, Seid & Fincham (1992). De scholieren konden de frequentie van de ouderlijke conflicten over opvoeding, geld en de kinderen beoordelen van 1 (= nooit) tot en met 5 (voortdurend). Een voorbeeld vraag van deze schaal is: “*Hoe vaak maken je moeder en vader – voor zover je weet – ruzie over de kinderen?*”. Daarnaast konden de scholieren ook ernst van de conflicten beoordelen van 1 (= nooit) tot en met (5= voortdurend). Voor deze variabele is gebruik gemaakt van het gemiddelde van de items. Een hoge score betekent een hoge mate van ouderlijke conflict. De betrouwbaarheid van deze schaal is hoog ($\alpha = .83$).

Relatiekwaliteit met moeder en vader. De relatiekwaliteit met moeder en vader is gemeten met een verkorte versie van *Network of Relationship Inventory* (NRI) van Furman en Buhrmester (1985). Er zijn twee dimensies uit deze bestaande vragenlijst geselecteerd, namelijk; steun en ruzie. In totaal zijn acht dezelfde vragen gesteld, apart voor moeder en vader. Een voorbeeld van een vraagstelling is over ruzie: “*Werken jij en je moeder op elkaars zenuwen?*”. Een voorbeeld van een vraagstelling over steun is: “*Vind je vader dat je goede ideeën hebt?*”. Elke vraag kan beantwoord worden met een 5-punt schaal van ‘weinig of niet’

tot en met ‘meer kan niet’. De scores op de acht items zijn samengevoegd tot een gemiddelde scores voor moeder en vader apart. Een hoge score duidt daarbij op een betere relatiekwaliteit met moeder of vader. De betrouwbaarheid voor de relatiekwaliteit met moeder en vader is hoog ($\alpha = .86$ en $\alpha = .83$).

Contact met moeder en vader. De kwaliteit van contact met moeder en vader is gemeten met de vraag; “*Hoe vaak zie je je moeder en vader tegenwoordig?*”. Voor deze vraag zijn er zeven antwoord categorieën. Het antwoord dat scholieren kunnen geven verschilt van 1 (‘niet, 0 nachten per week’) tot maximaal 7 (‘7 dagen en/of nachten’).

Welbevinden. Het welbevinden van de scholieren is gemeten met *de Cantril Ladder* van Cantril (1965) en meet de algemene levenssatisficatie. Op de vraag “*Wij willen graag van je weten hoe je, je voelt.*”, konden de scholieren op een 10-puntsschaal aangeven hoe zij zich over het algemeen voelen. Een 1 betekent dat het heel slecht met de scholieren gaat en een 10 betekent juist erg goed.

Analyse strategie

De data van dit onderzoek zijn geanalyseerd door SPSS, versie 22. Als eerste wordt de data gescreend op verkeerde ingevoerde en abnormale waardes. Voor alle analyses wordt een significantie level van $p = < .05$ aangehouden.

Om de onderzoeksvraag en de deelvragen te kunnen beantwoorden wordt een steekproef getrokken waarin alleen de jongeren zijn geselecteerd waarvan de ouders zijn gescheiden. Vervolgens worden er twee groepen jongeren gemaakt: de groep jongeren waarbij de scheiding van de ouders voor de invoering van het verplichte ouderschapsplan plaatsvond (scheidingen voor 2009: GROEP I) en een groep waarbij dit na invoering van het verplichte ouderschapsplan gebeurde (scheidingen vanaf 2009: GROEP II). Hierbij is tevens gezorgd dat in beide groepen de duur sinds scheiding gelijk is (scheiding is maximaal vier jaar geleden).

De beschrijvende statistiek wordt gegeven voor de verschillen in de mate van welbevinden tussen de twee groepen door middel van een frequentietabel. Dit wordt ook gedaan voor de verschillen in mate van ouderlijke conflicten, de verschillen tussen de relatiekwaliteit met de ouders en het contact met vader. De samenhang van de bovenstaande variabelen wordt getoetst door middel van een Pearson's correlatie.

Om een antwoord te geven op de onderzoeksvragen of er een verschil is in de mate van ouderlijke conflicten, de relatiekwaliteit met moeder en vader, contact vader en welbevinden van scheidingskinderen tussen GROEP I en GROEP II wordt een ANOVA uitgevoerd. Tijdens het uitvoeren van de ANOVA wordt de relatiekwaliteit van moeder en vader apart getoetst. Na de scheiding van de ouders heeft het kind namelijk een afzonderlijke relatie met zowel moeder als vader. Dit wordt ook gedaan voor de onderzoeksvraag of er een significant verschil is in het contact met vader. Het contact met moeder wordt exploratief onderzocht. Tot slot worden er regressie analyses uitgevoerd om te onderzoeken of het verplichte ouderschapsplan, ouderlijke conflicten, de relatiekwaliteit met de ouders, contact met vader het welbevinden van scheidingskinderen voorspelt. Met de variabelen die significant blijken te zijn worden interactie-effecten toegevoegd. Er wordt gekozen voor het best passende en voorspellende model.

Resultaten

Beschrijvende statistiek

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gebruikt gemaakt van twee groepen: GROEP I heeft betrekking op kinderen uit scheidingsgezinnen voor de invoering van het verplichte ouderschapsplan en bestaat uit 229 respondenten; 105 jongens (45.9%) en 124 meisjes (54.1%). De gemiddelde leeftijd van de groep is ongeveer 12 jaar ($M = 12.421$; $SD = 1.55$). GROEP II heeft betrekking op kinderen uit scheidingsgezinnen na de invoering van

het verplichte ouderschapsplan en bestaat uit 112 respondenten; 55 jongens (49.5%) en 56 meisjes (50.5%). De gemiddelde leeftijd van de groep is ongeveer 13 jaar ($M = 13.59$; $SD = 1.09$).

De correlaties tussen de variabelen zijn getoetst door middel van een Pearson's correlatie (zie Tabel 1). Er is een significante positieve correlatie tussen de variabele welbevinden en relatiekwaliteit moeder, relatiekwaliteit vader en contact vader. De correlaties laten zien dat een betere relatie met moeder samengaat met een hoger welbevinden van het kind, meer contact met moeder, minder ouderlijke conflicten en een betere relatie met vader. Een hoge mate van ouderlijke conflicten hangt samen met een lager welbevinden van het kind, een lager relatiekwaliteit met moeder en vader en minder contact met vader. Daarnaast hangt meer contact met moeder samen met minder contact met vader. De correlaties tussen relatiekwaliteit, ouderlijke conflicten en welbevinden hebben een groter effect dan contact.

Verschillen in GROEP I en GROEP II

Om te toetsen of GROEP I en GROEP II significant van elkaar verschillen op de variabelen ouderlijke conflicten, relatiekwaliteit moeder en vader, contact vader en het welbevinden van scheidingskinderen, zijn er eenweg ANOVA's uitgevoerd. GROEP I en II zijn als factor meegenomen en de variabelen als uitkomstmaat. In Tabel 2 worden de gemiddelden van de twee groepen weergegeven. De resultaten van de eenweg ANOVA's zijn weergegeven in Tabel 3.

Ouderlijke conflicten. De eerste (deel)onderzoeksvraag luidt: *Zijn er verschillen in de mate van ouderlijke conflicten tussen ouders die gescheiden zijn voor en na de invoering van het verplichte ouderschapsplan?* Er zijn verschillen in de mate van ouderlijke conflicten tussen GROEP I ($M = 2.26$, $SD = 1.93$) en GROEP II ($M = 2.69$, $SD = 1.98$). De Levene's test is niet significant $F(1, 251) = .26$, $p = .61$, de assumptie voor homogeniteit van variantie

is niet geschonden. Het verschil tussen de twee groepen in de mate van ouderlijke conflicten is significant, $F(1, 324) = 1.75, p = <.001, \eta^2 = .05$. Scheidingskinderen in GROEP II rapporteren meer ouderlijke conflicten dan scheidingskinderen in GROEP I.

Relatiekwaliteit moeder en vader. De tweede (deel)onderzoeksvraag luidt: *Zijn er verschillen in de mate van de relatiekwaliteit met moeder en vader voor en na de invoering van het verplichte ouderschapsplan?* Er is een verschil in de mate van de relatiekwaliteit met moeder in GROEP I ($M = -.14, SD = 1.70$) en GROEP II ($M = -.10, SD = 1.70$). De Levene's test is niet significant $F(1, 337) = 1.20, p = .28$, de assumptie voor homogeniteit van variantie is niet geschonden. Het verschil blijkt niet significant.

Tabel 1.

Correlaties tussen de variabelen Welbevinden kind, Ouderlijke conflicten, Relatie moeder, Contact moeder, Relatie vader en Contact vader.

	Welbevinden kind	Ouderlijke conflicten	Relatie moeder	Contact moeder	Relatie vader	Contact vader
Welbevinden kind	_____					
Ouderlijke conflicten	-.328**	_____				
Relatie moeder	.362**	-.313**	_____			
Contact moeder	-.023	.034	.050*	_____		
Relatie vader	.340**	-.383**	.465**	-.167**	_____	
Contact vader	.055*	-.019	.014	-.762**	.212**	_____

** $p = <.001$; * $p = .05$

Tabel 2.

Beschrijvende statistiek van de gemiddelden van Welbevinden, Ouderlijke conflicten en Ouder-kind relatie tussen de verschillende groepen

Variabele	GROEP I					GROEP II				
	<i>n</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Welbevinden kind	217	1	10	7.94	1.76	109	1	10	7.06	1.67
Ouderlijke conflicten	154	1	5	2.26	1.93	99	1	5	2.69	1.98
Relatiekwaliteit moeder	229	1	5	-.14*	1.70	110	1	5	-.10*	1.70
Contact moeder	225	1	7	4.66	1.61	110	1	7	5.33	1.76
Relatie kwaliteit vader	222	1	5	-.15*	1.75	110	1	5	-.78*	2.37
Contact vader	226	1	7	3.38	1.70	109	1	7	3.09	1.82

* Dit zijn gestandaardiseerde waarden (z-scores)

Er is ook een verschil tussen GROEP I ($M = -.15$, $SD = 1.75$) en GROEP II ($M = -.78$, $SD = 1.82$) op de mate van de relatiekwaliteit met vader. De Levene's test is significant $F(1, 330) = 12.42$, $p = <.001$, de assumptie voor homogeniteit van variantie is geschonden. De Welch's en Brown-Forsythe blijken dezelfde significante resultaten te vertonen, $F(1, 169.523) = 6.05$, $p = .02$. Scheidingskinderen in GROEP I geven aan dat ze gemiddeld een betere relatie met hun vader hebben dan scheidingskinderen in GROEP II.

Contact vader (en moeder). De derde (deel)onderzoeksvraag luidt: *Zijn er verschillen in de frequentie van contact met vader voor en na de invoering van het verplichte*

ouderschapsplan? Er is een verschil in de mate van contact met vader en scheidingskinderen tussen GROEP I ($M = 3.38, SD = 1.70$) en GROEP II ($M = 3.09, SD = 1.82$). De Levene's test is niet significant $F(1, 333) = .01, p = .91$, de assumptie voor homogeniteit van variantie is niet geschonden. De verschillen in gemiddelden blijken niet significant.

Het verschil in de mate van contact met moeder en scheidingskinderen tussen de twee groepen is exploratief onderzocht. GROEP I ($M = 4.66, SD = 1.61$) en GROEP II ($M = 5.33, SD = 1.76$) verschillen in de mate van contact met moeder van elkaar. De Levene's test is niet significant $F(1, 333) = 3.12, p = .08$, de assumptie voor homogeniteit van variantie is niet geschonden. Het verschil blijkt significant te zijn, $F(1, 333) = 11.87, p = <.001, \eta^2 = .03$. Scheidingskinderen in GROEP II rapporteren dat ze meer contact hebben met hun moeder dan scheidingskinderen in GROEP I.

Welbevinden van scheidingskinderen. De laatste (deel)onderzoeksvraag luidt: *Zijn er verschillen in de mate van welbevinden tussen scheidingskinderen voor en na de invoering van het verplichte ouderschapsplan?* Er is een verschil in de mate van welbevinden van scheidingskinderen in GROEP I ($M = 7.94, SD = 1.76$) en GROEP II ($M = 7.06, SD = 1.67$). De Levene's test is niet significant $F(1, 324) = 1.46, p = .23$, de assumptie voor homogeniteit van variantie is niet geschonden. Het verschil blijkt significant, $F(1, 324) = 18.70, p = <.001, \eta^2 = .05$. Scheidingskinderen in GROEP I rapporteren een hoger welbevinden dan scheidingskinderen in GROEP II.

Het verplichte ouderschapsplan en welbevinden

De (hoofd)onderzoeksvraag luidt: *Draagt het verplichte ouderschapsplan bij aan het verbeteren van het welbevinden van scheidingskinderen?* Om dit te onderzoeken zijn er regressieanalyses uitgevoerd. Met de regressieanalyses wordt getoetst of het verplichte ouderschapsplan, ouderlijke conflicten en de relatiekwaliteit en contact met moeder en vader voorspellers zijn voor het welbevinden van scheidingskinderen (Zie Tabel 4).

Tabel 3.

Resultaten van een een-weg ANOVA op de variabelen Welbevinden, Ouderlijke conflicten, Relatie moeder, Contact moeder, Relatie vader en Contact vader.

	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>df</i>	η^2
Ouderlijke conflicten	10.59	1.75	.001	1, 251	.05
Relatie moeder	.14	.05	.83	1, 337	<.001
Contact moeder	32.68	11.87	.001	1, 333	.03
Relatie vader	28.85	6.05	.01	1, 330	.02
Contact vader	6.13	2.04	.15	1, 333	.01
Welbevinden	55.96	18.70	<.001	1, 324	.05

De eerste regressieanalyse (Model 1) laat zien dat het verplichte ouderschapsplan een significante en negatieve voorspeller is voor het welbevinden van scheidingskinderen ($\beta = -.23$, $p = <.001$). en verklaart 5% van de variantie. Dit betekent dat het verplichte ouderschapsplan een lagere mate van welbevinden bij scheidingskinderen voorspelt.

In de tweede regressieanalyse zijn de volgende variabelen opgenomen: het verplichte ouderschapsplan, ouderlijke conflicten, relatiekwaliteit moeder, contact moeder, relatie kwaliteit vader en contact vader (Model 2). Model 2 verklaart 18% van de variantie. Het verplichte ouderschapsplan blijkt wederom een negatieve voorspeller voor het welbevinden van scheidingskinderen ($\beta = -.17$, $p = <.001$), maar het effect is kleiner in vergelijking met Model 1. Ouderlijke conflicten blijkt ook een negatieve voorspeller te zijn voor het welbevinden van scheidingskinderen ($\beta = -.17$, $p = <.01$). Dit betekent dat een hoge mate van ouderlijke conflicten een lage mate van welbevinden voorspelt. Daarnaast blijkt de relatiekwaliteit met moeder een positieve voorspeller te zijn voor het welbevinden van scheidingskinderen ($\beta = .13$, $p = .03$). Dit betekent een hoge mate van de relatiekwaliteit met moeder een hoge mate van welbevinden voorspelt.

Tabel 4.

Lineair Regressiemodel Groep ouderschapsplan, Ouderlijke conflicten, Relatie en Contact moeder en Relatie en Contact vader.

Variabele	<i>B</i>	<i>SE(B)</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²	
Model 1	Groep ouderschapsplan	-0.88	.20	-.23	-4.33	<.001	.06
Model 2	Groep ouderschapsplan	-.93	.22	-.27	-4.26	<.001	.19
	Ouderlijke conflicten	-.29	.11	-.17	-2.58	.01	.19
	Relatiekwaliteit moeder	-.13	.07	.13	2.17	.03	
	Contact moeder	-.003	.08	.03	-.33	.74	
	Relatiekwaliteit vader	.09	.06	-.11	1.66	.10	
	Contact vader	-.05	.07	-.05	-.64	.52	
Model 3	Groep ouderschapsplan	-1.11	.57	-.33	-1.96	.05	
	Ouderlijke conflicten	-.39	.14	-.23	-2.72	.01	
	Relatiekwaliteit moeder	.06	.08	.07	.85	.40	
	Groep ouderschapsplan x ouderlijke conflicten	.07	.21	.07	.34	.73	
	Groep ouderschapsplan x relatie moeder	.21	.12	-.13	1.75	.08	
Model 4	Groep ouderschapsplan	-.93	.20	-.28	-4.56	<.001	.19
	Ouderlijke conflicten	-.35	.11	-.21	-3.35	.001	
	Relatiekwaliteit moeder	.07	-.07	.07	.93	.35	
	Groep ouderschapsplan x relatie moeder	.20	.12	.13	1.73	.09	
Model 5	Groep ouderschapsplan	-.97	.20	-.29	-4.74	<.001	.18
	Ouderlijke conflicten	-.33	.11	-.19	-3.16	.002	
	Relatiekwaliteit moeder	.15	.06	.15	2.58	.01	

Noot. Afhankelijke variabele is welbevinden scheidingskinderen. Dummyvariabele van Groep ouderschapsplan (= alleen groep met verplichte ouderschapsplan).

In de derde regressieanalyse zijn alle significante voorspellers uit Model 2 en interactie-effecten opgenomen (Model 3). Model 3 verklaart 19% van de variantie. In het model is alleen ouderlijke conflicten een significante en negatieve voorspeller voor het welbevinden van scheidingskinderen ($\beta = -.23, p = .01$). De interactie-effecten zijn niet significant. In de vierde regressie analyse is alleen het interactie-effect tussen het verplichte ouderschapsplan en ouderlijke conflicten niet meegenomen (Model 4). Dit om te toetsen of het interactie-effect tussen het verplichte ouderschapsplan en relatiekwaliteit moeder significant is. Dit is echter niet het geval. Model 4 verklaart 19% van de variantie. In het model zijn alleen het verplichte ouderschapsplan ($\beta = -.28, p = <.001$) en ouderlijke conflicten ($\beta = -.21, p = .001$) significante voorspellers voor het welbevinden van scheidingskinderen.

In de laatste regressieanalyse zijn ter exploratie alleen de significante voorspellers uit Model 2 toegevoegd (Model 5). Model 5 verklaart 18% van de variantie. Het verplichte ouderschapsplan ($\beta = -.29, p = <.001$) en ouderlijke conflicten ($\beta = -.19, p = .002$) blijken significante en negatieve voorspellers voor het welbevinden van scheidingskinderen. Tot slot is de relatiekwaliteit met moeder een significante en positieve voorspeller voor het welbevinden van scheidingskinderen ($\beta = .15, p = .01$).

Conclusie en discussie

Sinds 1 maart 2009 zijn ouders die gaan scheiden verplicht om een ouderschapsplan op te stellen. Hiermee wordt beoogt een bijdrage te leveren aan de vermindering van problemen rondom de scheiding en indirect de problemen van scheidingskinderen te verminderen. Dit onderzoek heeft zich gericht op de vraag of het verplichte ouderschapsplan een bijdrage levert aan een verbetering in het welbevinden van scheidingskinderen in termen van ouderlijke conflicten, de relatiekwaliteit met moeder en vader en contact met vader en het welbevinden van scheidingskinderen.

Ouderlijke conflicten. De eerste hypothese van dit onderzoek stelt dat kinderen waarvan de ouders zijn gescheiden na de invoering van het verplichte ouderschapsplan (GROEP II) gemiddeld minder ouderlijke conflicten rapporteren dan kinderen van ouders die gescheiden zijn vóór de invoering van het verplichte ouderschapsplan (GROEP I). In tegenstelling tot de verwachting blijkt dat, in vergelijking met GROEP I, de mate van ouderlijke conflicten significant hoger zijn in GROEP II. Recent onderzoek van Van der Valk & Spruijt (2013) bevestigt dit. De onderzoekers hadden als kanttekening dat er niet gecontroleerd was voor ‘duur sinds scheiding’. Het huidig onderzoek heeft hiervoor gecontroleerd en dit lijkt geen geldige verklaring te zijn voor de hogere mate van conflicten tussen ouders bij scheidingen na invoering van het verplichte ouderschapsplan.

Een mogelijke verklaring voor de toename in ouderlijke conflicten in GROEP II is dat het verplichte ouderschapsplan te ‘vroeg’ in het scheidingsproces moet worden opgesteld. Het verplichte ouderschapsplan met de bijbehorende afspraken wordt namelijk niet na de scheiding maar tijdens de scheiding opgesteld (Ter Voert & Geurts, 2013). Een scheiding is een proces dat veel stress met zich mee kan brengen waardoor emoties hoog kunnen oplopen en ouderlijke conflicten toenemen (Amato, 2000; Amato & Sobolewski, 2001).

Een andere mogelijke verklaring is te vinden in de praktijk. Het blijkt namelijk dat het ‘goed’ opstellen van het verplichte ouderschapsplan geld en energie kost. Hierdoor kiezen ouders voor een zo snel mogelijke afhandeling waardoor de afspraken over zorgregeling of kinderalimentatie niet altijd worden opgenomen of vaag en algemeen worden geformuleerd. (Van Roozendaal, 2011; Ter Voert & Geurts, 2013). Hierdoor zouden ouderlijke conflicten tijdens en na de scheiding in stand blijven of juist versterkt kunnen worden.

Relatiekwaliteit met moeder. De tweede hypothese in dit onderzoek stelt dat de relatiekwaliteit met moeder gemiddeld beter is in GROEP II dan in GROEP I. Tijdens de analyse is gebleken dat er geen significant verschil is in de relatiekwaliteit met moeder tussen

de twee groepen. Deze hypothese kan niet worden bevestigd door de huidige resultaten. Daarnaast blijkt wel dat de relatiekwaliteit met moeder een positieve voorspeller is voor het welbevinden van scheidingskinderen. Uit de literatuur blijkt ook dat de relatiekwaliteit met moeder een beschermende factor is na een echtscheiding (Emery et al., 2005).

Relatiekwaliteit en contact vader. De derde hypothese van dit onderzoek stelt dat de relatiekwaliteit en contact tussen vader en kind gemiddeld hoger is in GROEP II dan in GROEP I. Uit de resultaten blijkt dat scheidingskinderen in GROEP I aangeven dat ze een betere relatie hebben met hun vader dan scheidingskinderen in GROEP II. Deze bevindingen zijn dus tegengesteld aan de verwachte hypothese. Uit de resultaten blijkt ook dat de twee groepen niet significant van elkaar verschillen in de mate van vader kind contact na scheiding. De frequentie van het contact met vader, na het opstellen van het verplichte ouderschapsplan, wordt dus niet hoger. Het contact met moeder is in GROEP II wel hoger in vergelijking met GROEP I. Uit onderzoek van Spruijt & Kormos (2010) blijkt dat een groot merendeel van de kinderen na de scheiding bij moeder woont (74%) en 6% van de scheidingskinderen bij vader. Dit kan verklaren waarom kinderen meer contact hebben met moeder dan met vader. Daarnaast hebben vaders die frequent contact hebben met hun kinderen minder conflicten met de moeder van het kind (Cheadle, et al., 2010). Wanneer er veel contact is tussen vader en het kind is de kans groter dat de relatiekwaliteit wordt verbeterd (Bauserman, 2002; King & Sobolewski, 2006). Aangezien in GROEP II scheidingskinderen meer ouderlijke conflicten rapporteren kan dit een verklaring zijn waarom de relatiekwaliteit met vader, in vergelijking met GROEP I, lager is GROEP II.

Welbevinden van scheidingskinderen. De algemene aanname van het onderzoek is dat het verplichte ouderschapsplan een bijdrage kan leveren aan het welbevinden van scheidingskinderen mits de mate van ouderlijke conflicten afneemt en de relatiekwaliteit met de ouders en contact met vader worden verbeterd. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt

dat het welbevinden van scheidingskinderen uit GROEP II gemiddeld lager is dan het welbevinden van scheidingskinderen uit GROEP I. Daarnaast blijkt dat zowel het verplichte ouderschapsplan als ouderlijke conflicten negatieve voorspellers zijn voor het welbevinden van scheidingskinderen. De algemene hypothese van dit onderzoek kan dus niet worden bevestigd. Uit eerder onderzoek is gebleken dat ouderlijke conflicten een van de belangrijkste factoren is voor het welbevinden van scheidingskinderen. Het huidige onderzoek bevestigt dit. Een mogelijk verklaring waarom het verplichte ouderschapsplan een negatieve voorspeller voor het welbevinden van scheidingskinderen is, kan worden gevonden in een toename van ouderlijke conflicten na het opstellen van het verplichte ouderschapsplan. Daarnaast kunnen scheidingskinderen ontevreden zijn over de gemaakte afspraken in het verplichte ouderschapsplan. Uit onderzoek van Van der Valk & Spruit (2013) blijkt dat ongeveer 14% van de scheidingskinderen in GROEP II niet tevreden is over de afspraken die in het verplichte ouderschapsplan zijn opgesteld.

Sterke en zwakke punten. Er is sprake van een aantal zwakke kanten van het onderzoek. Ten eerste bevat de steekproef relatief weinig respondenten. Daarnaast zijn er door verschillende meetrondes andere meetinstrumenten en vragen gebruikt. In dit onderzoek is ook niet gecontroleerd op variabelen die een mogelijke rol kunnen spelen op het welbevinden van scheidingskinderen. Dit zijn variabelen zoals ‘aantal veranderingen na de scheiding’. Tot slot is de data niet longitudinaal. Dit betekent dat er geen causale uitspraken gedaan kunnen worden over de resultaten.

Daarentegen zijn er ook sterke punten van het onderzoek. Zo is er gebruik gemaakt van een grote dataset en gestandaardiseerde instrumenten. Hierdoor is de betrouwbaarheid van de variabelen in dit onderzoek goed en is de validiteit gewaarborgd.

Slot conclusie en vervolg onderzoek. Het huidige onderzoek geeft geen aanwijzingen dat het verplichte ouderschapsplan een bijdrage levert aan het verminderen van ouderlijke conflicten, het verhogen van de relatiekwaliteit met de ouders en contact met vader. Daarnaast wordt het welbevinden van scheidingskinderen ook niet verbeterd. Dit kan deels komen omdat het verplichte ouderschapsplan tijdens de scheiding moet worden opgesteld.

Vervolgonderzoek naar de implementatie van het verplichte ouderschapsplan is nodig om de positieve aspecten van het verplichte ouderschapsplan te versterken. Dit om na te gaan hoe ervoor gezorgd kan worden dat ernstige ouderlijke conflicten na de scheiding kunnen worden beperkt.

Referentielijst

- Antokolskaia, M., & Coenraad, L. (2010). *Het nieuwe scheidingsrecht: Ouderschapsplan, positie van het kind, regierechter en collaborative divorce*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family*, 62, 1269-1287
- Amato, P. R. (2001). Children of divorce in 1990s: An update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 15, 355-370
- Amato, P. R., & Sobolewski, J. M. (2001). The effects of divorce and marital discord on adult children's psychological well-being. *American Sociological Review*, 66, 900-921
- Amato, P. R., & Afifi, T. D. (2006). Feeling caught between parents: Adult children's relations with parents and subjective well-being. *Journal of Marriage and Family*, 68, 222-235
- Amato, P. R. & Cheadle, J. (2008) Parental divorce, marital conflict, and children's behavior problems: A comparison of adopted an biological children. *Social Forces*, 86, 1139-1161
- Amato, P. R., & Meyers, C. E. (2009). Changes in nonresident father-child contact from 1976 to 2002. *Family Relations*, 58, 41-53
- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*, 72 650-666
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2014). *Echtscheiding; leeftijdsverschil, kinderen, geboorteland, huwelijksduur*. Gevonden op 11-1-2014 op: <http://statline.cbs.nl/Stat-Webpublication/?DM=SLNL&&PA=60060ned>
- Cummings, E. M., Goeke-Morey, M. C., & Papp, L. M. (2003). Children's response to

- everyday marital conflict tactics in the home. *Child Development*, 74, 1918-1929
- Bastaits, K., Pasteels, I., Van Peer, C., & Mortelmans, D. (2011). Een verplicht ouderschapsplan na echtscheiding? Inzichten vanuit de SiV-studie. *Relatie en Nieuwe Gezinnen*, 1, 1-34
- Bauserman, R. (2002). Child adjustment in joint-custody versus sole-custody arrangements: A meta analytic review. *Journal of Family Psychology*, 16, 91-102
- Buchanan, C. M., & Heiges, K. L. (2001). When conflict continues after the marriage ends: Effects of post-divorce conflict on children. In J. H. Grych & F. D. Fincham (eds.), *Interparental conflict and child development* (pp. 337– 362). New York: Cambridge University Press
- Cantril, H. (1965). *The Pattern of Human Concerns*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Emery, R. E. (1982). Interparental conflict and the children of discord and divorce. *Psychological Bulletin*, 92, 310-330
- Emery, R. E., Sbarra, D., & Groer, T. (2005). Divorce mediation: Research and reflections. *Family Court Review*, 43, 22-37
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perception of the personal relationship in their social networks. *Developmental Psychology*, 21, 1016-1024
- Grych, J. H., & F. D., Fincham. (2001). *Interparental conflict and child development*. New York: Cambridge University Press
- Hudson, J. L. (2005). Interparental conflict, violence and psychopathologie. In R. M. Rapee & J. L. Hudson (eds.). *Psychopathology and the family* (pp. 53-69). Oxford: Elsevier
- Kelly, J. B. (1993). Current research on children's postdivorce adjustment. No simple answers. *Family and Conciliation Courts Review*, 31, 29-49

- Kelly, J. B., & Emery, R. E. (2003). Children's adjustment following divorce: Risk and resilience perspectives. *Family Relations*, 52, 352-362.
- King, V., & Sobolewski, J. M. (2006). Nonresident fathers' contribution to adolescent well-being. *Journal of Marriage and Family*, 68, 537-557
- Krishnakamur, A., & Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A meta-analytic review. *Family Relations*, 49, 25-44
- Lee, M.-Y. (2002). A model of children's postdivorce behavioral adjustment in maternal- and dual-residence arrangements. *Journal of Family Issue*, 23, 672-697
- Maccoby, E., & Martin, J. A. (1983) Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In E. M. Hetherington (Ed.), *Handbook of child psychology, Vol. IV: Socialization, personality and social development* (pp. 1-101). New York: Wiley
- Reiter, S. F., Hjörleifsson, S. Breidablik, H., & Meland, E. (2013). Impact of divorce and loss of parental contact on health complaints among adolescents. *Journal of Public Health*, 35, 278-285
- Sobolewski, J. M., & Amato, P. R. (2007). Parents' discord and divorce, parent-child relationships and subjective well-being in early adulthood: Is feeling close to two parents always better than feeling close to one? *Social Forces*, 85, 1105-1124
- Sodermans, A. S., Vanassche, S., & Matthijs, K. (2013). Verblijfsregelingen en welbevinden van kinderen: Verschillen naar gezinskenmerken. *Relaties en Nieuwe Gezinnen*, 3, 1-29
- Spruijt, E., & Duindam, V. (2010). Joint psychological custody of the Netherlands and the well-being of children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 51, 65-82
- Spruijt, E., & Kormos, H. (2010). *Handboek scheiden en de kinderen: Voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum

Ter Voert, M. J., & Geurts, T. (2013). *Evaluatie ouderschapsplan: Een eerste verkenning*.

WODC

Van Der Valk, I., & Spruijt, E. (2013). *Het ouderschapsplan en de effecten voor de kinderen*.

Universiteit Utrecht: Jeugd & Gezin, Departement Pedagogische

Wetenschappen

Van Roozendaal, Z. (2011). *Het ouderschapsplan: Een dode letter? Een onderzoek naar de werking van het ouderschapsplan in de rechtspraak*. Scriptie Tilburg

University <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=120878>